

Irodalmi Jelen

AKI NEM KAPOTT SZOBROT

2013. ÁPRILIS. 12. - 11:11

A költészet ünnepén az Írók Boltjában a közelgő Weöres Sándor-centenárium alkalmából Tarján Tamás beszélgetett Radnóti Sándorral és Schein Gáborral a páratlan életműről. Lenyűgöző muzikalitás, sanyimanós huncutságok, galád provokációk és zseniális filológiai érzék: ez mind a Mester volt.

Aki nem kapott szobrot

Tarján Tamás kezdésképp a „legnagyobb” kérdésével fordult **Radnóti Sándor**hoz: vajon kit tart a legnagyobb költőnek ma, több mint húsz évvel azután, hogy Pilinszkyről nyilatkozott így egy írásában. A közelgő Weöres-születésnapra hangoló esten nem volt meglepő, hogy a kritikus egy Weöres Sándor-idézettel válaszolt a nagyságot firtató dilemmára: „*Mi lesz, most már mindegy, / Prima hátulgombolós semmi, / Pedig én most akartam / egy igen nagy költő lenni.*” De túl a weöresi tréfán: Radnóti úgy vallott, bizonyosan az első három közé sorolja ma Weörest, akit így idősebb fejjel sokkal közelebb érez magához, mint ifjan Pilinszkyt. **Schein Gábor** szerint Weöres nagysága abban mérhető, hogy felfedezett számunkra olyan kontinenseket a költészetben, ahol addig még nem is jártunk.

Tanulságos kérdés az is, hogy generációnként vajon ki hogyan találkozott Weöres költészetével? A legtöbben nyilván gyerekkorunkban, de Tarján Tamás épp a maga példáját mesélte el kivételként: a Piarista Gimnáziumban olvasta először egy Pilinszky-rokon padtársnak köszönhetően az *Antik ecloga* eredeti kéziratát. Szerencsénkre a beszélgetőtársak közül Radnóti Sándornak személyes emlékei is voltak a költővel való találkozásokról. Ezek inkább amolyan feszengős beszélgetések voltak – mesélte Radnóti a feleségével közösen tett látogatásairól a költő házaspárnál. Weöres többnyire hallgatagon, magába süppedve ücsörgött, egyetlen dolog hozta lázba: ha sikerrel kitapogathatta beszélgetőtársa irodalmi-filozófiai érdeklődését, és aztán jól „le húzhatta” azt. Ebben igazi nagymester volt; ha eltalálta, kit kedvel a másik, angyali ártatlansággal értékelte le az alkotókat. Kifejezetten élvezte e provokációkat – emlékezett Radnóti mosolyogva a mesteri huncutságokra. Később felidézte egy hasonlóan „gonoszkodós” megnyilvánulás anekdotáját is:

Weöres közölte **Eörsi Istvánnal**, hogy rendszeresen olvassa az *ÉS*-ben, mire **Eörsi** megtisztelőnek nevezte, hogy tetszenek az írásai. Weöres csak így reagált: „Nem *tetszenek*, olvasom!”

Adódott persze „ellentámadás” is a mester fennhatósága ellen: Tarján arra az emlékezetes, 1976-ban megjelent *Kritika*-béli esszére hívta fel a figyelmet, amelyben Szilágyi Ákos globális támadást intézett a weöresi költészet ellen. Radnóti Sándor, aki egykor gyújtó hangú kritikájában kiállt a költő mellett, Harold Bloom hatásiszonyelméletével magyarázta ezt az elutasítást: azokat, akikre nagyon erősen hatnak, elkerülhetetlenül el is tolják maguktól az alkotók. (Szilágyi később persze átgondolta e viszonyulást – tette hozzá a teljesség kedvéért Tarján Tamás.)

Bár Schein Gábor is találkozhatott volna személyesen a nagy előddel, ez nem történt meg, rá azonban a gyermekversek gyakoroltak elemi erejű hatást – mesélte. Még akkor is, ha ez kezdetben nem Weöres-élményt, sokkal inkább nyelv- és ritmusélményt jelentett számára. Huszonévesen jutott csak el oda, hogy értelmezni kezdje a verseket, addig tisztán a nagyszerűség érzete nyugozta le, értelemmel nem tudta a tartalmat megragadni. Radnóti Sándor azon a véleményen volt: nem is érdemes a weöresi líra mélységeit kutatni, sokkal csodálatra méltóbb az az evidenciaként működő ritmusvarázs, rímvarázs a versekben, amely természetétől fogva része a műveknek. Ha mélységek után kezdünk ásni, banalításokba botlunk – mondta Radnóti, aki ezt úgy összegezte: Weöres valójában könnyű költő. A versekben felvonultatott keleti mítoszkinccset például nem lehet komolyan venni. Tarján Tamás a páratlan dalszerűséget emelte ki, mint a művek legsajátabb jellemzőjét – Schein Gábor fel is olvasta a *Fugetta* című költeményt, mely már címében is játékos muzikalitást hirdet.

De vajon hogyan kellene ünnepelnünk azt a költőt, aki az *Összegyűjtött versek* 1973-as előszavában így nyilatkozott a rá jellemző furcsa agresszióval: „Bátran lépjetek túl a bearanyozott hülyén”. Hogyan is léphetnénk túl, ha utol sem tudjuk érni? – firtatta Tarján Tamás, és hogy Weöres mennyire hátrította volna, ha ezen a délutánon netán patetikus magasztalásba kezdünk, arra Radnóti Sándor idézte fel ugyanebből az előszóból: Weöres egyszerűen pelenkás kisdednek nevezte az utókort, amely örülhet, ha egyáltalán ő kitörli a fenekét.

Az ünnepségek protokolláris fennkölségét, a szerepeket egyébként mindig szarkasztikusan hessegette el. A számtalan hommàge-vers és köszöntő sorai közt mindig ott bujkál a „kisördög”. Egy ilyen, keményebb fricska az *Illyés Gyulának* című költemény, melyet óvatosságból előbb Sárközi Györgynek küldött el – mesélte Tarján Tamás –, tanácsát kérve, vajon nem fog-e ezen Illyés megsértődni. (Sárközi józanul lebeszélte, hogy megmutassa Illyésnek.) A költeményben, melyben Weöres hol Zsülnek, hol Juliusznak, hol Dzsuliónak titulálja a címzettet, a felhők közül előre kikacagja a jövőben felállítandó Illyés-szobrot, ahol „*márványkezed / az Urak feliratra mutat majd, / holott az urakat soha nem szeretted.*” Nem véletlen, hogy a mai napig nem áll sehol Weöres-szobor – jegyezte meg Schein Gábor, hiszen e mítoszteremtő magyar kultúrában Weörestől semmi sem állt távolabb, mint a mítoszképzés. (Az előadó itt nyilván Budapestre gondolt a „sehol” kapcsán, hiszen Csöngén, az emlékház parkjában áll, szülővárosában, Szombathelyen pedig egy padon ül a költő szobra.)

A „tiszteletlenségre” való hajlam karöltve járt nála a játékossággal, amely nem csak az életműben, de a hétköznapi megnyilatkozásaiban is folyton megmutatkozott. Tarján Tamás felidézte a Karinthy Ferenc tolla által megörökített esetet, amikor Cini és Déry elhatározták: rábeszélnek Weörest, hogy lépjen be a Pártba, mert ennél nagyobb szenzáció úgysem akadna. Az első beszélgetésnél Weöres feszülten figyelte a marxizmus alaptéziseit, aztán gondolkodási időt kért. A következő agitatív látogatásnál úgy nyilatkozott: még nem érzi magát méltónak a feladatra, inkább előbb egy Himalája-utazást választana, ahol lámaként reinkarnálódna. Hasonlóan szórakoztató jelenet, amikor Esterházy a *Termelési regény*ben örökíti meg összefutását a költővel egy rózsadombi élelmiszerboltban – ajánlotta Tarján Tamás a jobbnál jobb forrásokat a „sanyimanós” játékosság felidézéséhez.

A költői életmű kapcsán a beszélgetésben megkerülhetetlen volt a *Psyché* helyének kijelölése. Tarján a mű megítélésének ellentmondásosságára hozott fel példákat, holott nem kétséges, hogy Weöres egy olyan zseniális költőalakot teremt meg a műben, aki független tud maradni a nyelvújításkori reformista irodalmi programtól (amely egyébként részben „bedarálta” Kazinczy költészetét is). Az alakváltoztató képesség csodáján túl Schein Gábor összegezte a *Psyché* jelentőségét: Weöres olyan figurát alkotott, akinek meg lett volna a helye a magyar költészetben, de ha valóban élt volna, egészen más irányba ment volna a magyar nyelvű irodalom története. A költő éles szemű filozófként értelmezte újra a 18. és 19. századi magyar költészetet – magyarázta Schein, és hangsúlyozta Ungvárnémeti Tóth László felfedezését, akit talán ma nem is ismernénk, ha Weöres nem emeli be a *Három veréb hat szemmel* kötetébe.

A beszélgetés zárásaként Weöres gyerekköltészetének hatásaira tértek ki a vendégek. Schein Gábor abban látja e líra jelentőségét, hogy azon kevés kulturális kincsünkhöz tartozik, amely minden magyar embert képes közösséggé kovácsolni. Radnóti Sándor a weöresi gyermekvers-hagyomány paradox folytathatatlanságára mutatott rá: a Weöres-utáztatok sokaságában megváltás volt a csengő-bongó csilingelésekből a svéd gyerekvers, amely a maga prózai egyszerűségében kitört a rímek és ritmus ketrecéből. Ma pedig Kiss Ottó ötvözi újra gyerekverseiben a svéd hagyományt a weöresivel – tette hozzá Tarján Tamás, aki egy idézettel búcsúzott a hallgatóságtól. Ha a drámaköltészetre nem is maradt idő a beszélgetésben, de a *Szent György és a sárkány* egy mondata minden időben jó, ha velünk marad: „*Ha minden rom, hát építsünk romokból*”.

Szöveg és fotók: Laik Eszter